

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Наукова бібліотека

Олександр Довженко:
«Я – України син. України...»

Рекомендаційний покажчик літератури

Херсон
2017

УДК 012/016: 929

Редактор-упорядник : Параскевич П. К., кандидат філологічних наук, почесний викладач Херсонського державного університету.

Упорядник : Харчевнікова Р. І., провідний бібліограф інформаційно-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки.

Бібліографічний редактор: Козлова О. О., провідний методист Наукової бібліотеки Херсонського державного університету.

Олександр Довженко : «Я – України син. України...» : рек. покажчик / [ред.-упоряд.: П. К. Параскевич; упоряд. бібліографії Р. І. Харчевнікова ; бібліогр. ред. О. О. Козлова / Херсонський держ. ун-т. – Херсон : [ХДУ], 2017.

Рекомендаційний покажчик літератури присвячено видатному українському письменнику, кінорежисеру та кінодраматургу, невтомному громадському діячу, лауреату Ленінської, двох Державних премій СРСР та багатьох інших відзнак та нагород – Олександр Довженку.

Класик світового кінематографу відкривається для нас новими, ще незаними гранями. Олександр Довженко по громадянськи пристрасно відчував та по-філософськи глибоко усвідомлював поступ сучасності, запити епохи й завжди своєчасно відгукувався на них.

Даний бібліографічний покажчик представляє літературу з фондів Наукової бібліотеки ХДУ, яка висвітлює життєвий і творчий шлях О. П. Довженка.

Адресовано студентам, викладачам ЗВО, учителям шкіл та всім, кого цікавить спадщина Олександра Довженка.

Не пускають нікуди мене із Москви,
«Провинивсь перед владою. Тут і живи.
І не думай про Сосницю. Київ, Чернігів,
Там своє ти ще в роки дитинства одбігав,
А тепер ти належиш великій столиці...»
Так говорять і друзі, і недруги нині.
Ні, не згоден Довженко й записує з гордістю,
Що він людству належить і мріями, й творчістю.

Іван Савич

Зміст

Від упорядників.....	5
Параскевич П. К. Олександр Петрович ДОВЖЕНКО	7
Думки Олександра Довженка про наш край.....	17
I. Творча спадщина О. П. Довженка.....	23
II. Життєпис Олександра Довженка	25
2.1. Біографія.....	25
2.2. Спогади «Полум'яне життя».....	28
2.3. Вірші	30
2.4. Художні твори про О.П. Довженка	31
III. Творчий шлях митця	32
3.1. Великий зодчий українського кінематографу.....	32
3.2. Літературна діяльність.....	33
3.3. Естетичні погляди	35
3.4. Письменник та епоха	36
IV. Херсонщина в житті і творчості Олександра Довженка.....	37
V. Вивчення творчості О. Довженка в загальноосвітній школі	38
Іменний покажчик.....	45

Від упорядників

Творчість Олександра Довженка протягом останніх десятиріч стала предметом багатьох досліджень. Спадщина О. Довженка багатогранна і неповторна. Випереджаючи свій час, твори О. Довженка нікого не залишали байдужими: вони викликали і тепер продовжують викликати дискусії. Письменник приваблює нас активною соціальною позицією, що знайшла вияв у неповторних образах його своєрідного мистецького світу. Довженко прийшов у мистецтво, щоб збудувати новий світ, виходячи не лише з законів логіки життя, а й прагнучи утвердити новий світ за законами краси. Характер художнього синтезу митця настільки неповторний, багатий ідейним і естетичним змістом, що він хвилює нас й сьогодні, даючи відповідь на численні питання сучасності.

Появі цього покажчика завдячуємо кандидату філологічних наук, доценту ХДУ П. К. Параскевичу, ґрунтовна вступна стаття якого знайомить нас з яскравою особистістю О.П. Довженка та його зв'язками з нашим південним сонячним краєм.

Назва покажчика вибрана не випадково. О. Довженко завжди був перш за все громадянином: він чітко усвідомлював своє місце в суспільстві, незмінно насичував свої твори глибоким ідейно-філософським змістом і дуже любив свою батьківщину.

Матеріали запропоновані в покажчику дають нам змогу повніше осягнути спадщину Довженка, глибше пізнати його мистецький геній. Метою бібліографічного покажчика є надання читачам інформації про життєвий і творчий шлях О. Довженка як єдине ціле та сприяти популяризації його творчості.

Джерелами відбору документів є фонди бібліотеки ХДУ. Всі матеріали систематизовано за 5-ма розділами.

1. Творча спадщина О. П. Довженка.

2. Життєпис Олександра Довженка.
3. Творчий шлях митця.
4. Херсонщина в житті і творчості О. Довженка.
5. Вивчення творчості О. Довженка в загальноосвітній школі.

Бібліографічний опис та скорочення слів здійснено згідно з чинними державними стандартами України ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 та ДСТУ ГОСТ 7.80:2007.

Показчик буде корисним для тих, хто цікавиться творчістю Олександра Довженка, вчителям-словесникам, студентам-філологам, а також широкому загалу читачів.

Олександр Петрович ДОВЖЕНКО

Костянтин Паустовський у статті «Олександр Довженко» писав: «Люди, работающие в любых областях, заметно делятся на три категории – на тех, кто уже в своей профессии, тех, кто точно входит в её рамки и, наконец, на тех, кто значительно шире своей профессии. Эти последние обыкновенно бывают людьми беспокойными и кипучими. Они настоящие созидатели. Александр Петрович Довженко был значительно шире своей профессии режиссёра кино и сценариста. Режиссура была только одним из обликов этого удивительного художника-мыслителя и спорщика» (Паустовский К. Наедине с осенью. Портреты, воспоминания, очерки. 2-е изд. М. : Сов. писатель, 1972. С. 223).

Думка ця цілком слухна і з нею не можна не погодитись. Люди, які знали Довженка, працювали з ним, спостерігали за його невтомною працею, поділилися своїми згадками, роздумами, спогадами, зібраними найповніше в книжці «Полум'яне життя». У спогадах розповідається про все, що робив Довженко в своєму житті й чим він прославився. Про те, як він учителював, був дипломатом і художником, як ставив фільми і писав свої літературні твори, як саджав сади і вчив молодих митців, як разом з народом боронив Батьківщину в часи Великої Вітчизняної війни і як невтомно вживався з своєю багатогранною ініціативою в мирні, творчі справи й клопоти. Великий митець живе в створеному ним.» (Новиченко Л. «Полум'яне життя». С. 3).

А ось як змальовують його портрет, яким запам'ятався О.П. Довженко його учневі В. Соловійову: «Він здавався високим, хоча був середнього зросту. Він був струнким і по-чоловічому елегантним. Здавалося, що Він весь час дивився кудись вдалину... Я бачив дуже близько його дивовижні очі. Вони завжди здавалися мені безпорадно-довірливими. Я можу сказати, що у нього були маленькі і дуже гарні кисті рук, а чоло його було високе й ясне. Особливо це було видно, коли Довженко слухав, підперши лоба долонею,

кисть руки була маленькою, міцною, а чоло – велике, бальзаківське» (Літературна Україна, 2 серп. 1964 р.).

Андрій Малишко у поезії «Портрет» (Зб. «Рута». К.: РП, 1966) так представляє нам Олександра Петровича Довженка:

*Ви звикли всі Шекспіром хвилюватись:
Отелло, Дездемона, гнів і ніжність,
Залізний Річард, молодий Ромео
і всіх облич таємна глибина.*

*А ви загляньте у одне обличчя,
Де ніч і день, пожари й самота,
добро і зло, печаль і тиха смута,
і кривда й сміх тяжке поклали тло.*

*То лиш ясне обличчя одиноке
Довженка Олександра. Він, як міг,
Людей виносив на плечах своїх,
Із болями, із смутком, із пожаром,
Із тюрмами вночі, із свистом куль,
Із голодом, з розлуками важкими.*

*І дивиться зчудований Шекспір
На диво те, якого й він не бачив.*

А Михайло Стельмах у вірші «Олександрові Довженку» так сказав:

*Наш чорний хліб – навпіл з грозою
І мідним відблиском пожеж:
Земля не знала супокою,
І небо теж, і слово – теж!
Тому й стає митець в дозорі*

*На рубежах добра і зла,
Щоб не паршу, а свіжі зорі
В очах людина пронесла!
Дивись, вдивляйся в Довженка очі
І злами віку на чолі,
Де пролягли думки пророчі
Карбами духу і землі.*

Кінорежисер і постановник фільмів, талановитий сценарист і вихователь цілої школи митців, оригінальний новеліст і полум'яний публіцист, видатний радянський письменник нашого часу, лауреат Державних і Ленінської премій, справді самобутній, розмаїтий і різнобарвний талант – такою була ця непоказна, скромна і по-справжньому красива й Велика Людина.

Він глибоко усвідомлював своє завдання: «Я митець. Я хочу прославити свою Батьківщину і свій народ у мистецтві. Цій справі я прагну віддати всі свої творчі сили і свій час. Це є змістом і сенсом мого життя» (Червень 1951 р., Лист до ред. «Литерат. газети» (ЛУ, 21.09.1973 р.).

Довженко не був самозакоханим естетом, зазнайкою, але тонко відчував вартість зробленого ним і задуманого, але ще не звершеного і з усією відповідальністю занотував: «Де б я не був і що б я не робив, я вкладав усю свою силу, щоб зробити краще, всю душу, всі нерви, всі м'язи, не жалів ні себе, ні родини. Я ненавидів другосортність і боровся з нею скрізь Я був добрим учителем, добрим сценаристом, добрим публіцистом і першокласним режисером» (06. 05. 1942 р.).

Поборник гуманізму, полум'яний патріот, співець дружби народів О. Довженко вірив і був переконаний, що «шлях людства веде до об'єднання, а не до роз'єднання, і сила, що скеровує народи цим шляхом – це сила товариства не по крові, а по ідеї відданості найвеличнішому, що тільки створило людство.

Він розумів значення творчого взаємозбагачення і взаємодії культур у розвитку багатонаціональної культури і не міг уявити своєї творчості у відриві від світової літератури. Він не погоджувався, коли його, як митця, намагалися обмежити рамками лише національної кінематографії. «Я не хочу цим сказати, – зазначав Довженко, – що я відмежуюся від своєї нації й національної своєї української кінематографії. Я хочу тільки сказати, що для мене, як для сина українського народу, моя кінематографія була завжди загальносоюзною діяльністю, і картини мої – пригадую всі двадцять два роки моїх приїздів в Москву – «Звенигора», «Арсенал», «Земля», «Щорс» та інші приймалися як факти загальносоюзного культурного процесу». А ще пригадайте: «І не Україні одній я належу. Я належу людству як художник, і йому я служу. Мистецтво моє – мистецтво всесвітнє. Буду творити в ньому, скільки вистачить сил і талану. Буду, хочу жити добром і любов'ю до людства, до найдорожчого й великого, що створило життя – до людини». (Вибране. С. 188).

Довженко був великим сином свого часу /«Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм»/, але належав і належить прийдешнім поколінням, майбутньому, у яке він прозиравав своїм проникливим поглядом, вірив у нього і наближав його, бо він був митцем, що далеко випереджав свою епоху. Його з усією підставою називають розумним, дбайливим і великим садівником. Він і сам любив цей образ і одного разу сказав: «Я простий садівник кінематографа. «Не погодимося тут лише з означенням «простий». Ні, він був справжнім Садівником нашого кіномистецтва, і вся його творчість постає в нашій уяві як квітучий і неозорий сад», – писав О. Левада.

Немає потреби перераховувати і називати фільми і твори О. Довженка – вони відомі всім, а кращі з них увійшли в золоту скарбницю світового кіномистецтва. Він вважав найвищим обов'язком кіномитців «створити для людства колективний портрет свого народу, правдивий і гідний його

високого покликання», показати героїзм і мужність у праці і на війні, а в своїх творах бути достойним нашого народу.

«Мої поеми – моє сучасне. Я творив, що хотів, що думав. Я дійсно був і є вільний художник свого мистецтва» – заявляв Довженко.

Життя і творчість митця останніх років тісно пов'язані з сонячним херсонським краєм, зокрема з славетною Каховкою. Працюючи над «Поемою про море» О. Довженко не короткими наїздами – відрядженнями, а цілими місяцями жив серед своїх майбутніх героїв твору. Він полюбив усім серцем натхненних і невтомних трудівників-будівників Каховського моря і Каховської ГЕС. У записних книжках, листах, «Поемі про море» він не раз тепло, з великою любов'ю згадує про них, про Нову Каховку і Каховку, Берислав, про села навколишні і особливо про їх людей.

«Що є красивим? – запитував О.П. Довженко і відповідав: – красиві події Великої Жовтневої соціалістичної революції, красиві творці високих форм продуктивності праці, красиві маси людей, які йдуть на визволення своїх братів, красиві люди, які створили високі врожаї; краса у велетенському інтелекті людей, краса в мудрості, в розумі, у здібностях молоді, але треба знайти для її вираження відповідні форми, і такі, що коли художник переносить її на полотно, то щоб перед картиною люди шапки скидали, ходили навшпиньках, говорили пошепки або мовчали і радувались. «Якщо мене питають, звідки ви? – Я відповім: з Нової Каховки... Я полюбив усе, що навколо мене... Я часто думаю, чому мені тут так добре? Тому, що я живу серед народу. А Дніпро? Я ніколи вже не відірвуся від нього. Він уже ввесь увійшов у мене, синій і теплий з піщаними берегами. Чудовий він уранці...» (Лист Ю. Солнцевій, 22.09.1952).

«Взагалі все, що було зі мною у Каховці, усе, що бачив, чув, і все, що робив, що думав, усі зустрічі з людьми, все, що пізнав і пережив, гуляючи в просторах часу минулого, сучасного і майбутнього, – все було щастям моїм.

Я був щасливим, людяним і духовно багатим. І людей любив як ніколи...» (Довженко О. П. Твори. 25.11.1952 р., т. 5-й. С. 176).

У ювілейні дні, коли йому виповнилось 60 років, письменник занотовує: «Мені радісно й приємно, що своє осіннє свято я зустрічаю в новому місті, в Новій Каховці, біля греблі, що створить тут нове море і нове життя, і навколо мене молоді люди. Сьогодні неділя, все відпочиває, і навіть на річці поменшало робочого пароплавного руху. Я люблю Нову Каховку. Люблю Дніпро – велику річку мого народу, чисте ласкаве повітря, ясне небо і широту у всьому, і стриманість у пейзажі, і величавий спокій. І ніде мені не хотілося б так жити, як тут, на чудесному рідному березі, ніде й ніколи я не проймався так любов'ю до людей, як тут. *Каховка, де колись у минулому столітті батракував ще молодий мій батько стала батьківщиною мого серця, вітчизною моїх найдорожчих почуттів... Небо таке ясне і повітря прозоре. Я благословляю життя велике і прекрасне, і благословляю свою долю, що обдарувала мене такими дарами. Всіх людей я сьогодні люблю*» (Довженко О. П. 12. 09. 54 р., т. 5. С. 173).

Іноді думки письменника ніби повторюються, варіюються, але в них відчутний переповнений сплеск почуттів, велика життєлюбність митця. «Я думаю: чому мені тут так добре? Тому, що я живу серед людей нових, щодня стрічаюся з ними, тому, що всі вони і я з ними зайняті і прямують до однієї мети. І тому, що мета ця висока, пряма і яскрава, я радіюся щодня, спостерігаючи дорогоцінні риси моїх сучасників, і весь я з ними злився всім серцем і думками. Живу серед народу, а не в тій клітці і не на хуторі в лісочку, оточений міщанством. Жити хочу! І людей любити (Довженко О. П. 6. 10. 52 р., т. 5. С. 130).

Письменник любив людей, хотів бути в гущі справжніх трудівників, захоплювався їх великими справами. Про це йдеться в наступних уривках: «Мені потрібні зустрічі з народом, з моїми людьми, аби помножити себе, свої думки і почуття, братаючись думками і почуттями з іншими.

І жити треба, тим, що є хорошого й красивого в людях. Не слід затуляти очі на лихе, але щаслива доля – хороше в людях» (Довженко О. П. 20.05.52 р., т. 5. С. 151). «Я славлю життя людей, що діють навколо мене, і своє життя. Я славлю його і благословляю... дуже часто, майже щодня, я почуваю в собі наплив такої високої радості, якої я ні разу ніде не відчував за довгі роки.

І ніде мій душевний стан не підносивсь до таких вершин, до великої чистоти і добра, як тут, у Каховці. Я полюбив людей більш за все на світі, і вони нагороджують мене своїми багатствами. Я ніби помолодів душею, побагатшав і став людяним і чистим. Я нікуди не хочу їхати, нахожу безліч щастя й насолоди від зустрічей з простими, звичайними будівниками. Я бачу прояви краси духу мого народу, і серце моє переповнене хвалою». (Довженко О. П. 21.10.1952, т. 5. С. 157).

Він захоплюється людьми праці і красою їх у праці. Ось як любовно змальований портрет трудівниці: «Вона працювала, стоячи проти вітру, горда і струнка, і червоне плаття тріпотіло на ній, як прапор перемоги. – Красива людина в роботі. Нема для мене вищої краси, як людина в роботі». Чи не звідси народиться пізніше афоризм, який зустрінемо в літературному кіносценарії «Поема про море»: «Прекрасна людина в бою за Батьківщину. Прекрасна вона в стражданнях і в смерті за неї. Але найсвітліша краса її в труді» (Довженко О. П. 22.10.1952, т. 5. С. 213).

Головною темою вважав Довженко сучасну. А в сучасній темі – просту людину, найбільше явище в історії народів. «Життя має смисл настільки, наскільки воно присвячене служінню народові,» – підкреслював він. У багатьох місцях записних книжок і в новелі «Мати» ми знайдемо багатоплановий, глибоколюдяний образ Матері з великої літери.

Справжній письменник повинен бути першопрохідцем, першовідкривачем, впереді ідущим, бачити далше і глибше і вести за собою інших. «Я не твердив і не тверджу, – писав Довженко, – що в нас може бути

мистецтво, у якого уряд і партія повинні йти мало не на повідку. Я говорю, що мистецтво має доростати до тих категорій мислення, котрі змикаються з вершинами людської мислі, з думками авангарду». У статті «Велике товариство», присвяченій 300-річчю приєднання України до Росії, Довженко писав: «Як і весь український народ, до якого належу, я сповнений найглибшої вдячності й любові до великого російського народу за велич його душі, за високу загальнолюдську мету, за багатющу культуру, яка завжди збагачувала і надихала культуру мого народу, його літературу, мистецтво, науку і техніку, яка перетворила сьогодні Україну в могутню індустріально-колгоспну республіку».

Він говорив, що найближче йому стиль Гоголя, «стиль возвышенный, высокопарный, масштабный, сгущённый. Вот и выходит, что я романтик-реалист».

«Я завжди думав і думаю, – підкреслював він, – що без гарячої любові до природи людина не може бути митцем. Та й не тільки митцем, особливо зараз, коли треба перебудувати майже все – всі міста, коли науці взагалі й зокрема інженерії й архітектурі вперше надана можливість бути в чудовому гармонійному поєднанні з природою на радість людям».

Як по-сучасному звучать сьогодні ці рядки у період революційного оновлення й перебудови всіх сторін нашого життя!

Захоплюючись красою, красивими людьми, Довженко бачив іноді зорі навіть у звичайній калюжі, пригадайте, один дивиться вниз і бачить калюжу, інший – зорі, але його обурювала невлаштованість окремих вулиць, сільських жител, бездумне планування нових сіл, художнє оформлення берегів Дніпра і Каховського моря, невиправдана бідність, штучні і непереборні труднощі, які ще зустрічались, обурювався й тим, що подекуди серед нас зустрічаються «поденщики моря», «красені із мозком інженера і совістю клопа», егоїсти, бюрократи, люди з низькою мораллю, що трапляються часом такі в нашому гурті, які мають розум з вищою освітою, серце – з нижчою, а ...шлунок і

зовсім неосвічений, ненавидів зазнайство/буває, – писав він, – що людині дадуть, вищу освіту, піднесуть її, створять їй славу, добробут, на «ЗІМ» чи «ЗІС» з дружиною посадять, – а їй цього мало, і починає вона виказувати казна-звідки позичене зазнайство».

Талант Довженка різнобарвний, він захоплювався багатьма професіями, але найвищою для нього була – бути на землі Людиною з великої літери, вірно служити людям, жити одним життям з людьми, серед людей і для людей.

«Серед багатьох талантів, які породжує щедра українська земля, Довженків – особливий. У ньому поєднався художник з будівничим, педагог з письменником, філософ з ботаніком і кінорежисером. Він знав багато і про все мав свою думку. Кинуте ним слово добрим посівом западало в серце слухачів. Давало сходи...» – писав О. Бабишкін.

Велич Довженка, його місце в розвитку культури, вплив на світове кіно визнаний багатьма видатними діячами і цілком заслужено.

Довженко прожив нелегке, але славне життя. Він говорив: «Не рахуючи сьогоdnішнього сценарію (мова йшла про «Поєму про море») у мене було обірвано 9 творчих процесів... Мені 62 роки, а серцю моєму 80 літ. Наді мною треба влаштувати суд ,чому талановита людина зарила в землю свій талант, чому вона нічого не зробила. Судити треба і людей, які мене привели до цього (Прийміть се як образний вислів)».

Ім'я письменника оточено любов'ю і пошаною. Він був двічі удостоєний Державною і посмертно Ленінською премією за літературний сценарій «Поєми про море», нагороджений орденами і медалями. Твори його видаються великими тиражами, хоч спадщина його потребує пильнішої уваги дослідників і кращого й повнішого видання. Споруджені пам'ятники у Москві, Києві, Сосниці, Каховці; відкриті кімнати-музеї в Москві та Києві, музей у Сосниці, однак варто краще вшанувати митця херсонцям і каховчанам, яких він увічнив і прославив на весь світ. Встановлені премії

імені О.П. Довженка Радою Міністрів УРСР за кращі оригінальні літературні сценарії повнометражних фільмів на сучасну тему, медалі імені О. П. Довженка /одна золота і три срібні/ за кращі кінотвори на героїко-патріотичну тему. Образ письменника й митця відтворений у прозі й поезії, створені кінофільми про його життя з успіхом ідуть кінофільми майстра кіно. Довженко належить до тих безсмертних довгожителів планети, які прописані у людських серцях навічно.

Павло Параскевич.

Думки Олександра Довженка про себе і наш край

Люблю народ свій палкою любов'ю. Так, я люблю батьківщину, люблю народ свій, люблю палко і ніжно, як син може любити, як дитя, як поет і громадянин.

Олександр Довженко

Я люблю Нову Каховку. Люблю Дніпро – велику річку мого народу, чисте ласкаве повітря, ясне небо і широту у всьому. І стриманість в пейзажі і величавий спокій. І ніде мені не хотілося би так жити, як тут, на чудесному рідному березі, ніде і ніколи я не пройнявся так любов'ю до людей, як тут.

Каховка, де колись, у минулому столітті, батракував ще молодий мій батько, стала Батьківщиною мого серця, вітчизною найдорожчих моїх почуттів.

Олександр Довженко

Починаючи з 1951 року і майже до останніх днів свого життя не раз бував на Херсонщині видатний кінорежисері письменник – лауреат О. П. Довженко (1894-1956). У його щоденниках, записниках, листах згадуються низка міст і сіл Херсонщини, зокрема Каховка, Нова Каховка, Херсон, Берислав, Асканія-Нова, Каланчак, Козацьке, Ключове, Британи, Мала Каховка, Покровське, Брилівка, Сиваш, Скадовськ, Генічеськ, Василівка, Любимівка, Олешки... Але найчастіше Нова Каховка і Каховка.

Про одну із перших подорожей по південному краю 19.09.1951 р. він занотував: «Після трудного переїзду в один день Херсон-Каховка-Брилівка-Каланчак-Армянськ-Джанкой-Сиваш, в якому заночували у дорожнього майстра..., ми прибули нарешті до Запоріжжя. Заїздили у Мелітополь... Що виніс я з подорожі Каховка-Асканія-Нова-Скадовськ-Херсон-Олешки-Раденськ-Брилівка-Джанкой-Мелітополь-Запоріжжя? Я зрозумів і яскраво відчув, що таке степ. Що таке многостолітній крик: «Води! Води!».

Олександр Довженко

Довженко місяцями жив з дніпробудівцями. На будівництві греблі й на заплавах Дніпра, в каменоломнях і на будовах нового міста – всюди можна було бачити його зібраного, дбайливого, доскіпливого. Згодом будівельники так звикли до нього, так його полюбили, що, коли він довго не з'являвся, запитували: «А де це наш Довженко?». Справді, він тут був наш, свій. Щодня ранком виходив, ніби на свою ділянку справжній виконроб.

Сергій Андріанов, начальник будівництва Каховської ГЕС.

Я дивлюсь на сіро-синій Дніпро. Слухаю плескіт хвиль. Нічого дорожчого у світів немає для мене. Я не хочу вже і нізачо не розлучуся з моєю рікою. Якщо судилось мені зробити ще щось красиве і велике в житті, то тільки на її берегах ласкавих і чистих. Ніколи ще я не був таким, ніколи так не відчував життя, і не був переповнений любов'ю до свого народу, і не почував такого безмежного радісного зв'язку з ним. Кому я мушу дякувати? Доли свої щасливій. І я мушу привітати і її молитися щодня...

Олександр Довженко

Річко моя. Життя моє, де ж я так і чому заморився, чого так пізно прийшов до твого берега, теплого і чистого? На твої ясні води, на урочисті зорі, що дивляться в тебе з неба? Люблю я воду твою ласкаву, животворящу. І береги твої чисті, і всіх людей простих, що трудяться, живучи на твоїх берегах. Кланяюсь за ласку, за багатство, що дала ти моєму серцю, за те, що, дивлячись на тебе, роблюсь я добрим, людяним і щасливим, що можу любити тебе все життя, річко моя, душа мого народу.

Олександр Довженко

Я син українського народу...

Олександр Довженко

Якщо мене питають звідки ви? Я відповім: «З Нової Каховки». Я полюбив усе, що навколо мене... Я часто думаю, чому мені тут так добре? Тому, що живу серед народу...

Олександр Довженко

Я хочу жити на Україні. Щоб не було зі мною. Хай навіть скоротять мені недовгі вже мої літа, я хочу жити на Україні. Нехай зневага і зло людське круг мене, хай кличуть мене ворогом народу безсоромні й жорстокі службовці-людожери, якщо їм треба так. Я – України син, України. Родила мене мати в степу, у полі зростав я, знав щастя і горе у полі – велике життя. У перетворенім степу над великою урочистою рікою серед народу да поживу я, втішу своє серце, порадуюсь щастю його.

Олександр Довженко

Майже щодня я почував у собі наплив такої радості, якої я ні разу ніде не відчував за довгі роки. І ніде мій душевний стан не підносився до таких вершин, до великої чистоти і добра, як тут, у Каховці. Я полюбив людей більш за все на світі. І вони нагороджують мене своїми багатствами. Я ніби помолодів душею, побагатшав і став людяним і чистим.

Олександр Довженко

Подумати треба зараз же, поки не пізно, поки не до кінця зіпсували, і про Нову Каховку. В ній минуле не матеріалізоване ні в пам'ятниках старовини, ні в історичних будовах. Він відчував, що «є тут у Каховці, щось не зовсім ясне, щось таке, що не дає спокою деяким інженерам». Глухі чутки довго вже йшли про береги, про те, що десь під землею «є другий Дніпро», що в деяких степових колодязях знаходять дніпрову рибу, що часом по весні чи в літку з колодязя «йде протяг», щось ніби дме з глибини. Одне слово, найвірніший варіант створення греблі був не тут, де вона побудована, а в Горностаївці. «Згадую С.Н. та його дружину і слова: «Нове наше море – нове наше горе». Так народ говорить про море».

Олександр Довженко

«Я не раз згадував усе і зрозумів остаточно, що чарівність Нової Каховки – це справа. А. і Д. це вони ризикнули, не підкорюватись комусь і зробили собі пам'ятник і радість народу. Нова Каховка – щасливе місто. У ньому все нове, усе виросло на чистому плодючому піскові-винограднику, біля великої і чистої ріки і зроблено з любов'ю чистими руками степової молоді. Усі люблять це місце, як це радісно.

Олександр Довженко

Як жаль мені покидати рідні береги і хоч знаю, що скоро повернусь сюди, бо не зможу вже ні творити, ні жити без нього, то й не хочеться мені розлучатися з ним, з античним пленером із людьми, яких я любив, які принесли мені так багато великих думок, переживань, які будили мою фантазію. Не хочеться покидати красивих у роботі людей... Коли б, я не був кінопрацівником, коли б, приміром, був письменник чи поет, я ні за що не покинув би свого берега.

Я не Хрущову належу. Я не його прикріплений. І НЕ УКРАЇНІ ОДНІЙ Я НАЛЕЖУ. Я НАЛЕЖУ ЛЮДСТВУ ЯК ХУДОЖНИК і йому я служу, а не кон'юнктурним намісникам України моєї і їх лизоблюдам і гайдукам п'яньеньким.

МИСТЕЦТВО МОЄ – МИСТЕЦТВО ВСЕСВІТНЄ. Буду творити в ньому, скільки вистачить сил і таланту. Буду, хочу жити добром і любов'ю до людства, до найдорожчого і великого, що створило життя до людини...

Олександр Довженко

За Довженком утвердилась слава митця феноменальних можливостей, першокласного майстра світового кіно. Великі художники йдуть до людства як повпреди своїх народів, як речники їхніх дум і устремлінь. Через особу художника епоха виявляє свої пристрасті, рівень духовності, вустами художника народ виповідає світові себе, своє найзаповітніше. Саме з такою місією входить у царину світової культури Олександр Довженко, саме так

сприймається на всіх континентах його високо людяна гуманістична творчість.

Олесь Гончар. Від Сосниці до планети.

Я син українського народу, і мені немало вже літ. Сценарій мій присвячений життю українського народу, на Україні відбувається дія. Цілком ясно, що і знімати фільм треба на Україні, в основному з українськими акторами. Інакше я не мислю собі. Інакше се буде щось аморальне і, по суті кажучи, глибоко неприродне й дикунське.

Олександр Довженко

Все життя моє я мріяв зробити щось велике, і надзвичайно потрібне і радісне для людей. І не зробив. Життя минає, кращі роки і кращі сили пішли на зло, на ненависть, на розпач і відчайну боротьбу з мерзотою і справжніми ворогами українського народу, і його паразитами, словом, на все те, про що я по праву міг би й не думати зовсім.

Я пасинок у влади. Я не сіль. Сіль – Корнійчук, Бажан і навіть Панч. Вони першого рангу, я другого. Одіозне моє становище підозрілої неповноцінної людини серед свого народу на своїй землі зробило моє життя важким, сумним і нещасним. Проте благословенна будь, Десна, завжди, і нині, і вовіки!

Олександр Довженко

Довженко уявляв собі «в Каховці повинен стояти величний монумент героям революції: кулеметна тачанка з баскими кіньми на самій кручі Дніпра». Сьогодні ця мрія стала дійсністю. Справді «славетна тачанка, мовби вирушивши з його мрій, вже зустрічає вас під Каховкою, на степовому кургані» (Олесь Гончар).

(«Полум'яне життя». С. 67).

Я ніби навіщував собі недолю в творах. Прощай, Україно. Прощай рідна, дорога моя земле – мати. Я скоро помру. Умираючи, попрошу вирізати з грудей моїх серце і хоч його одвести і десь закопати на твоєму лоні під

твоїм небом. Прийми його. Воно тобі весь вік молилось, не проклинаючи ні однієї з чужих земель.

Олександр Довженко

А за 15 днів до смерті (25.11.1956) він звернувся в останній раз до Президії Спілки письменників України: «Президіє! Допоможи мені з житлом: давно колись його одібрано в мене. Великої квартири мені не треба. Тільки треба мені, аби з одного бодай вікна було видно далеко. Щоб міг я бачити Дніпро і Десну десь під обрієм, і рідні чернігівські землі, що так настирливо почали маритись мені. З пошаною –

Довженко О. 1956. 10.10 Москва»

(З книги «Статті, тези, есе, інтерв'ю». С. 120-127.)

I. Творча спадщина О. П. Довженка

1. Довженко, О. П. Твори. В 5-ти т. Т. 1. Кіноповісті. Сценарії. Дикторські тексти / упоряд. : Ю. І. Солнцевої, Т. П. Дерев'янку ; редкол. : М. П. Бажан та ін. ; ред. Л. М. Новиченко ; вступ. стаття О. Гончара. – К. : Дніпро, 1983. – 439 с., портр.
2. Довженко, Олександр Петрович Твори : в 5-ти т. / упоряд. Ю. Солнцева ; приміт. К. Волинського. – К. : Дніпро, 1984. – Т. 2, 3. – 503 с.
3. Довженко, О. П. Твори. В 5-ти т. Т. 4. Статті, виступи, лекції / упоряд. Ю. І. Солнцевої ; редкол. : Ю. Я. Барабаша та ін. ; ред. тому П. А. Загребельний ; підгот. текстів та приміт. К. П. Волинського. – К. : Дніпро, 1984. – 351 с.
4. Довженко, О. П. Твори : в 5-ти т. / упоряд. Ю. Солнцевої ; приміт. К. Волинського. – К. : Дніпро, 1985. – Т. 5. – 359 с.
5. Довженко, О. Твори : в 3-х т. / О. Довженко. – К. : Держлітвидав, 1958-1960.
Т. 1. – 1958. – 502 с.
Т. 2. – 1959. – 480 с.
Т. 3. – 1959. – 528 с.
6. Довженко, О. П. Вибрані твори / О. П. Довженко. – Харків : Веста, Ранок, 2003. – 320 с.
7. Довженко, О. П. Арсенал ; Щорс : кіноповісті / О. П. Довженко. – К. : Дніпро, 1986. – 186 с.
8. Довженко, О. П. Афоризми. Крилаті вирази. Творчі роздуми. Скалки думок високих / О. П. Довженко ; вступ. ст. та упоряд. : М. Коваленко, О. М. Підсуха. – К. : Молодь, 1968. – 88 с.
9. Довженко, О. П. Вибрані твори / О. П. Довженко ; упоряд. і авт. вступ. статті К. Т. Кутковець. – Львів : Каменярь, 1980. – 302 с.

10. Довженко, О. Вчора і сьогодні. Образ дисидента / О. Довженко. – 2-ге вид., виправл. і допов. – Луцьк : Терен, 2007. – 240 с.
11. Довженко, О. П. Господи, пошли мені сили : щоденник, кіноповість, оповідання, фольклорні записи, документи / О. П. Довженко ; за ред. В. О. Шевчука ; упоряд., вступне сл. та приміт. Р. М. Корогодського. – Харків : Фолфо, 1994. – 655 с.
12. Довженко, О. П. Зачарована Десна : Оповідання. Щоденник (1941-1956) / О. П. Довженко. – К. : Дніпро, 2008. – 504 с.
13. Довженко, О. П. Зачарована Десна. Кіноповість / О. П. Довженко. – К. : Молодь, 1977. – 64 с.
14. Довженко, О. П. Кіноповість. Оповідання / О. П. Довженко. – К. : Наук. думка, 1986. – 710 с.
15. Довженко, О. П. Мати. Оповідання / О. П. Довженко. – Львів : Книжк.-журн. вид-во, 1962. – 56 с.
16. Довженко, О. П. Незабутнє (1941-1943) : оповідання / О. П. Довженко. – К. : Дніпро, 1980. – 191 с.
17. Довженко, О. П. Повість полум'яних літ. Повісті. Оповідання. Публіцистика / О. П. Довженко. – К. : Молодь, 1984. – 368 с.
18. Довженко, О. П. Поема про море / О. П. Довженко. – К. : Держлітвидав, 1960. – 336 с.
19. Довженко, О. П. Потомки запорожців / О. П. Довженко. – К. : Дніпро, 1967. – 136 с.
20. Довженко, О. П. Про красу / О. П. Довженко. – К. : Мистецтво, 1968. – 532 с.
21. Довженко, О. П. Україна в огні : Кіноповість, щоденник / О. П. Довженко. – К. : Рад. письменник, 1990. – 416 с.
22. Довженко, О. П. Український дитячий фольклор : віршовані жанри / О. П. Довженко. – К. : Наук. думка, 1981. – 173 с.

II. Життєпис Олександра Довженка

2.1. Біографія

23. Безручко, О. Педагогічна діяльність Олександра Довженка / О. Безручко // Кіно. Театр. – 2004. – № 6. – С. 21-24.
24. Балла, О. Мученик, рождений для счастья (Александр Довженко) / О. Балла // Новый мир. – 2014. – № 5. – С. 196-202.
25. Волинський, К. Олександр Довженко / К. Волинський // Літературні портрети. Критико-біографічні нариси / ред. А. Т. Мороз. – К. : Рад. письменник, 1960. – Т. 2. – С. 5-28.
26. Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 100-річчю від дня народження О. Довженка : тези доп. і повідомлень. – Херсон, 1994. – 149 с.
27. Гончак, О. Від Сосниці-до планети (О. Довженко) // Гончак О. Чим живемо : на шляхах до українського відродження / О. Гончак. – К., 1993. – С. 154-172.
28. Гриневич, В. Ще раз про «затемнені» сторінки з життя Олександра Довженка / В. Гриневич // Всесвітня літ. та культ. – 2008. – № 12. – С. 5-10.
29. Довженко, О. П. Автобіографія / О. П. Довженко // Твори : в 5-ти т. / передмова О. Гончара ; приміт. К. Волинського ; упоряд. Ю. Солнцева, Т. Дерев'яно. – К. : Дніпро, 1983. – Т. 1. – С. 18-36.
30. Довженко Олександр // Універсальний літературний словник-довідник / С. М. Оліфіренко, В. В. Оліфіренко, Л. В. Оліфіренко ; ред. Ю. В. Жиронкіна. – Донецьк : Тов. ВКФ «БАО», 2008. – С. 94-95.
31. Довженко Александр Петрович // Краткая литературная энциклопедия : в 9-ти т. / гл. ред. А. А. Сурков. – М. : Изд-во Сов. энциклопедия, 1964. – Т. 2. – С. 725-726.

32. Довженко О. П. // Історія української літератури. У 8 т. Т. 7. Література періоду завершення будівництва соціалізму та Великої Вітчизняної війни (1933-1945) / Б. С. Буряк, А. О. Ковтуненко, Б. Л. Корсунська та ін. ; відп. ред. Б. С. Буряк. – К. : Наук. думка, 1971. – С. 6, 28, 31, 82, 130, 132-135, 139, 144-147, 160, 266.
33. Довженко О. П. // Історія української літератури. У 8 т. Т. 8. Література післявоєнного часу (1946-1967) / Д. Т. Вакуленко, К. П. Волинський, В. Г. Дончик та ін. ; відп. ред. Л. М. Новиченко. – К. : Наук. думка, 1971. – С. 11, 14, 16, 20, 27, 30, 31, 42, 45, 51, 74, 97, 106, 113, 173-176, 191, 193, 194, 198, 200, 208-210, 213, 224, 231, 232, 280, 288, 329, 343-352, 360, 361, 363, 377, 379, 400, 417, 418, 445, 482, 491, 525, 532, 547, 554, 555, 557, 559.
34. Дончик, В. Олександр Довженко / В. Дончик // Історія української літератури ХХ ст. У 2-х кн. Кн. 2. Друга половина ХХ ст. : підручник / за ред. В. Г. Дончика. – К. : Либідь, 1998. – С. 218-227.
35. Коваль, Н. Довженко й космос. Мистецтво під час розвитку космічної галузі / Н. Коваль // Фізика. – 2017. – № 8. – С. 59-65.
36. Кожукало, Н. В. «Я України син, України...» (120 років від дня народження О. П. Довженка) / Н. В. Кожукало, А. В. Нікітіна // Всесвітня літ. та культ. в навч. закладах України. – 2015. – № 10. – С. 23-26.
37. Лавріненко, Ю. Олександр Довженко / Ю. Лавріненко // Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики : у 3-х кн. / упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко. – К. : Вид-во Рось, 1994. – Кн. 2. – С. 37-72.
38. Лісова, О. «Я України син, України...» (Через призму «Щоденника» О. П. Довженка) / О. Лісова // Укр. літ. в ЗОШ. – 1999. – № 6. – С. 23-25.
39. Оборин, Л. Мученик, рожденный для счастья (Александр Довженко) / Л. Оборин // Новый мир. – 2014. – № 5. – С. 196.

- 40.Коваль, В. К. Олександр Довженко / В. К. Коваль, В. П. Павловська // Письменники радянської України 1917-1987 : біобібліограф. довідник / В. К. Коваль, В. П. Павловська. – К. : Рад. письм., 1988. – С. 192.
- 41.Немченко, І. В. Щоденникові сповіді Олександра Довженка та їх поетична інтерпретація Миколою Василенком / І. В. Немченко // Всеукраїнська наук.-практ. конф., присвячена 100-річчю від дня народження Олександра Довженка : тези доп. і повідомлень. – Херсон, 1994. – С. 76-77.
- 42.Параскевич, П. К. Любов Олександра Довженка / П. К. Параскевич // Херсонщина нас єднає : довідково-бібліограф. видання / авт. вид. : А. Снігач, М. Кушнеренко, М. Гореліков ; гол. ред. Л. Зарічна. – К., 2004. – Вип. 1. – С. 47.
- 43.Плачинда, С. Олександр Довженко. Життя і творчість / С. Плачинда. – К. : Рад. письм., 1964. – 320 с.
- 44.Пригоровський, В. Маловідома сторінка з біографії О. П. Довженка / В. Пригоровський // Укр. культура. – 2006. – № 9. – С. 16-17.
- 45.Пригоровський, В. Світлий образ. Постать І. Я. Франка в біографії О. Довженка / В. Пригоровський // Укр. культура. – 2006. – № 5-6. – С. 43.
- 46.Рева, Н. М. Довженко Олександр Петрович (10.IX.1894-25. XI. 1956) / Н. М. Рева, Г. С. Рева // Українська література. Теорія, історія та методика викладання : бібліограф. покажчик / Н. М. Рева, Г. С. Рева ; за ред. проф. С. А. Крижанівського. – К. : Вища шк., 1987. – С. 209-214.
- 47.Рутковський, О. О. Кобилянська та О. Довженко як «земляки» / О. Рутковський // Слово і час. – 1997. – № 11-12. – С. 50-57.
- 48.Семенчук, І. Р. Життєпис Олександра Довженка / І. Р. Семенчук. – К. : Молодь, 1991. – 224 с. ; іл.
- 49.Семенчук, І. Р. Слово про Довженка (до 80-річчя з дня народження) / І. Р. Семенчук. – К. : Знання, 1974. – 48 с.

- 50.Тарасенко, Б. М. О. П. Довженко (до 90-річчя від дня народження) / Б. М. Тарасенко. – К. : Знання УРСР, 1984. – 32 с.
- 51.Топачевський, А. Проста таємниця Олександра Довженка / А. Топачевський // Літ. Україна. – 2014. – 27 лист. (№ 46). – С. 12.
52. Фількевич, Г. Зачарований піснею (до 100-річчя від дня народження О. Довженка) / Г. Фількевич // Музика. – 1994. – № 4. – С. 10-11.
53. Шарварок, О. Гангрена уяви, або ще дещо про внутрішній розбрат Олександра Довженка / О. Шарварок // Київ. – 2002. – № 9. – С. 153-167.
54. Шлапак, Д. Я. Олександр Довженко. Життя і творчість / Д. Я. Шлапак. – К. : Знання, 1964. – 96 с.

2.2. Спогади

- 55.Бажан, М. Диптих про Олександра Довженка / М. Бажан // Думи і спогади / М. Бажан. – К. : Рад. письм., 1982. – С. 63-98.
- 56.Вишня, О. Олександр Довженко / О. Вишня // Твори : в 5 т. / О. Вишня. – К. : Дніпро, 1975. – Т. 3. – С. 83-85.
- 57.Грищенко, О. С. З берегів зачарованої Десни (спогади про О. Довженка) / О. Грищенко. – К. : Молодь, 1964. – 212 с.
- 58.Гончар, О. Довженків світ / О. Гончар // Письменницькі роздуми : літ.-крит. статті / О. Гончар. – К. : Дніпро, 1980. – С. 131-144. – Те ж // Довженко, О. Твори : в 5 т. – К. : Дніпро, 1983. – Т. 1. – С. 5-17.
- 59.Довженко, А. П. В воспомнаниях современников / сост. Л. И. Пажитнова, Ю. И. Солнцева. – М. : Искусство, 1982. – 278 с.
- 60.Загребельний, П. «Ще світиться мозок мій невпинно і ясно» / П. Загребельний // Неложними устами / П. Загребельний. – К. : Рад. письм., 1981. – С. 118-123.
- 61.Засенко, О. «Поспішайте творити добро» / О. Засенко // Дорогі мої сучасники : спогади / О. Засенко. – К. : Рад. письм., 1983. – С. 128-149.

- 62.Кобилецький, Ю. С. Закоханий у людське море / Ю. С. Кобилецький // З літопису життя: спогади, нариси, портрети / Ю. С. Кобилецький. – К. : Дніпро, 1983. – С. 29-42.
- 63.Левада, О. Могутній художник революції й соціалізму / О. Левада // Твори : в 4 т. – К. : Дніпро, 1980. – Т. 4. – С. 134-146.
- 64.Микитенко, І. Тисну мужню руку (відкритий лист до О. Довженка з приводу фільму «Аероград») / І. Микитенко // Збірник творів : у 6 т. / І. Микитенко. – К. : Наук. думка, 1965. – Т. 6. – С. 281.
- 65.Панч, П. Нас було троє (О. Довженко) / П. Панч // Твори : в 6 т. – К. : Дніпро, 1981. – Т. 6. – С. 276-280.
- 66.Перцов, В. О. Александр Довженко / В. О. Перцов // Современники : избр. лит.-крит. статьи : в 2 т. / В. О. Перцов. – М. : Худож. лит., 1980. – Т. 1. – С. 322-333.
- 67.Полум'яне життя. Спогади про Олександра Довженка / за ред. Л. М. Новиченка. – К. : Дніпро, 1973. – 720 с.
- 68.Рильський, М. Т. Олександр Довженко / М. Т. Рильський // Статті про літературу / М. Т. Рильський. – К. : Дніпро, 1980. – С. 330-343. – Те ж // Рильський, М. Т. Твори : в 10 т. / М. Т. Рильський. – К. : Держлітвидав, 1962. – Т. 9. – С. 358-368.
- 69.Семенчук, І. Р. Слово про Довженка (до 80-річчя з дня народження) / І. П. Семенчук. – К. : Знання, 1974. – 48 с.
- 70.Смолич, Ю. Довженко / Ю. Смолич // Розповідь про неспокій / Ю. Смолич. – К. : Рад. письм., 1968. – Ч. 1. – С. 154-181.
- 71.Тичина, П. О. П. Довженко / П. Тичина // Твори. В 6 т. Т. 6. Спогади / П. Тичина. – К. : Держлітвидав, 1962. – С. 337-349.
- 72.Ющенко, О. Пливучи по зачарованій Десні...(зі спогадів про Олександра Довженка) / О. Ющенко // Дивослово. – 2003. – № 9. – С. 64-67.

2.3. Вірші

- 73.Бойченко, В. Сосна Довженка в Ірпені : вірш / В. Бойченко // Сонячні кола : поезії / В. Бойченко. – Сімферополь: Таврія, 1975. – С. 45.
- 74.Братан, М. Як Дніпро і Десна : Подорож О. П. Довженка до Каховки: вірш / М. Братан // Дожинок : поезії / М. Братан. – Херсон : Айлант, 2004. – С. 138.
- 75.Вінграновський, М. Довженко : вірш / М. Вінграновський // Вибрані твори / М. Вінграновський. – К. : Дніпро, 1986. – С. 27-29.
- 76.Гунько, О. Олександр Довженко : вірш / О. Гунько // На вулиці генія : зб. поезій / О. Гунько. – К. : Гамазин, 2012. – С. 68-69.
- 77.Загороднюк, В. Г. Зачарований життям : вірш / В. Г. Загороднюк // Поклик євшан-зілля : поезія / В. Г. Загороднюк. – Херсон : Наддніпряночка, 2009. – С. 34-36.
- 78.Кузьменко, Т. За мотивами кіноповісті О. Довженка «Україна в огні» : вірш / Т. Кузьменко // Вісник Таврійської фундації (Осередок вивчення української діаспори). – К. ; Херсон : Просвіта, 2007. – Вип. 3. – С. 262.
- 79.Малишко, А. Пісня Олександра Довженка / А. Малишко // Твори. В 10 т. Т. 5. Поезії / А. Малишко. – К. : Дніпро, 1973. – С. 241-252.
- 80.Немченко, І. Образ Олександра Довженка в поезії Херсонських авторів / І. Немченко // Південний архів : зб. наук. пр. – Херсон : ХДУ, 2012. – Вип. 53. – С. 62-69.
- 81.Рильський, М. Наддеснянські роздуми : вірш / М. Рильський // Вірші та поеми / М. Рильський. – К. : Рад. шк., 1990. – С. 202-204.
- 82.Рильський, М. Олександрові Довженку дружнє посланіє : вірш / М. Рильський // Вірші та поеми / М. Рильський. – К. : Рад. шк., 1990. – С. 104-105.
- 83.Рильський, М. Сосничанам : вірш / М. Рильський // Вірші та поеми / М. Рильський. – К. : Рад. шк., 1990. – С. 204-205.

- 84.Савич, І. Над «Щоденником» Довженка : поезія / І. Савич // Дніпро. – № 3-4. – С. 104-106.
- 85.Сингаївський, М. Довженків світ : вірш / М. Сингаївський // Синові в дорогу : поезії / М. Сингаївський. – К. : Дніпро, 1982. – С. 112.
- 86.Стельмах, М. Олександрові Довженку : вірш / М. Стельмах // Мак цвіте : поезії / М. Стельмах. – К. : Дніпро, 1968. – С. 173.
- 87.Ющенко, О. Довженко на зйомках «Щорса» в Чернігові : вірш / О. Ющенко // Вибране : поезії / О. Ющенко. – К. : Дніпро, 1987. – С. 174-175.
- 88.Ющенко, О. Довженкова «Земля» : вірш / О. Ющенко // Вибране : поезії / О. Ющенко. – К. : Дніпро, 1987. – С. 173.

2.4. Художні твори про О.П. Довженка

- 89.Марьямов, А. Довженко / А. Марьямов. – М. : Мол. гвардия, 1968. – 384 с. – (ЖЗЛ. Серія біографій ; Вып. 24/444).
- 90.Плачинда, С. П. Олександр Довженко : біограф. роман / С. П. Плачинда / під заг. ред. Ю. І. Солнцевої. – К. : Молодь, 1980. – 344 с. – (Серія біограф. творів «Уславлені імена»).
- 91.Соболев, Р. Александр Довженко / Р. Соболев. – М. : Искусство, 1980. – 304 с.

III. Творчий шлях митця

3.1. Великий зодчий українського кінематографу

92. Власенко, С. Геній українського кіно. До 120-ї річниці від дня народження Олександра Довженка / С. Власенко // *Голос України*. – 2014. – 10 верес. (№ 172). – С. 10.
93. Дерев'яно, Т. Захід ще раз відкриває О. Довженка : сенсацією стала прем'єра фільму «Прощай, Америко!» класика українського кіно на Берлінському кінофестивалі / Т. Дерев'яно // *Укр. культура*. – 1996. – № 12. – С. 12.
94. Жадан, Любов Олександр Довженко – відомий у світі засновник поетичного кіно. Історія написання «Зачарованої Десни», автобіографічна основа повісті / Л. Жадан // *Укр. мова і літ. в шк. України*. – 2017. – № 6 (170). – С. 53-56.
95. Загороднюк, В. Г. Художнє осмислення екологічних проблем у кіноповісті «Поєма про море» Олександра Довженка / В. Г. Загороднюк // *Всеукраїнська наук.-практ. конф., присвячена 100-річчю від дня народження Олександра Довженка : тези доп. і повідомлень*. – Херсон, 1994. – С. 50-51.
96. Ілляшенко, В. Каторжники і убієнні. До 75-річчя заснування кіностудії ім. О. Довженка / В. Ілляшенко // *Укр. культура*. – 2003. – № 9. – С. 10-11.
97. Клімчук, А. Олександр Довженко. Видатний український кінорежисер і письменник / А. Клімчук // *Укр. мова і літ. в шк. України*. – 2016. – № 10. – С. 35-38.
98. Корнієнко, І. С. Олександр Довженко / І. С. Корнієнко. – К. : Наук. думка, 1978. – 108 с.

99. Крижанівський, Б. Поет кіномистецтва Олександр Довженко / Б. Крижанівський // Великі митці кіно / Б. Крижанівський. – К. : Рад. шк., 1970. – С. 39-63.
100. Рачук, І. А. Правда і краса / І. А. Рачук. – К. : Мистецтво, 1980. – 124 с.
101. Сиводід, О. М. Сторінки життя О. Довженка. Кіномистецька спадщина. Режисерська майстерність митця / О. М. Сиводід // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2015. – № 32-37, листопад. – С. 38-42.
102. Сняданко, О. Західні дослідники про творчість Олександра Довженка / О. Сняданко // Кінотеатр. – 2012. – № 3. – С. 13-15.
103. Чепелик, В. Великий зодчий українського кінематографу : до 100-річчя від дня народження О. П. Довженка / В. Чепелик // Укр. культура. – 1994. – № 7-8. – С. 6-15.
104. «Я народився і жив для добра і любові». Його стрічка – у списку 12 кращих фільмів усесвітньої історії кіно. Його ювілей під егідою ЮНЕСКО відзначають у всьому світі (О. Довженко) // Укр. слово. – 2014. – 17-23 верес. (№ 38). – С. 10-11.

3.2. Літературна діяльність

105. Бабишкін, О. К. Олександр Довженко – публіцист : літ.-крит. нарис / О. К. Бабишкін. – К. : Рад. письм., 1989. – 198 с.
106. Білодід, І. К. Мова творів Олександра Довженка / І. К. Білодід. – К. : АН УРСР, 1959. – 96 с.
107. Вдовенко, Л. Відображення світогляду наших предеїв у повісті Олександра Довженка «Зачарована Десна» / Л. Вдовенко // Дивослово. – 1999.– № 11. – С. 42-45.
108. Грищенко, О. З берегів зачарованої Десни / О. Грищенко. – Львів : Молодь, 1964. – 212 с.
109. Гундорова, Т. Кобилянська – Довженко : навколо «Землі», або Різниця аналогій / Т. Гундорова // Слово і час. – 1997. – № 11-12. – С. 57-62.

110. Кочерган, Ю. Ф. Олександр Довженко : проблеми майстерності : монографія / Ю. Ф. Кочерган. – Львів : Вища шк., 1983. – 118 с.
111. Литвиненко, Г. Колір у прозі Довженка (фрагменти дослідження) / Г. Литвиненко // Дивослово. – 2001. – № 12. – С. 64.
112. Медвідь, Н. Національна своєрідність психологізму О. Довженка / Н. Медвідь // Дивослово. – 1999. – № 9. – С. 53-56.
113. Науменко, Н. Мистецька концептосфера у щоденникових записках Олександра Довженка / Н. Науменко // Укр. мова і літ. в шк. України. – 2014. – № 4. – С 14-17.
114. Онищенко, О. І. Міфотворчість і художня спадщина О. Довженка / О. І. Онищенко // Етика, естетика і теорія культури : міжвід. наук. зб. – К., 1992. – Вип. 37. – С. 85-92.
115. Пашкова, О. Мистецтво Олександра Довженка в контексті української культури (до 100-річчя від дня народження митця) / О. Пашкова // Нар. творчість та етнограф. – 1995. – № 5-6. – С. 17-22.
116. Приходько, І. Мікроаналіз асоціативної образності у малій прозі О. Довженка / І. Приходько // Пед. думка. – 2014. – № 3.– С. 49-54.
117. Поляруш, О. Е. Герої творів Довженка і художнє мислення народу / О. Е. Поляруш // Олександр Довженко і фольклор / О. Е. Поляруш. – К. : Вища шк., 1988. – С. 41-139.
118. Поляруш, О. Е. Олександр Довженко і фольклор : монографія / О. Е. Поляруш. – К. : Вища шк., 1988. – 176 с.
119. Пригоровська, Л. В. Педагогічна функція фольклору у творах О. П. Довженка / Л. В. Пригоровська // Пед. і психологія. – 2006.– № 2. – С. 99-106.
120. Рудкевич, І. Образ автора в кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна» / І. Рудкевич // Слово і час. – 2006. – № 11. – С. 25-30.

121. Сидоренко, Т. Жанр листа в епістолярній спадщині Олександра Довженка / Т. Сидоренко, В. Хомич // Укр. літ. в ЗОШ. – 2011. – № 9. – С. 22-24.
122. Стецько, Я. Музикальність української та французької прози другої половини ХХ століття (на матеріалі творів О. Довженка, М. Вінграновського та А. Боско) / Я. Стецько // Слово і час. – 2017. – № 2. – С. 20-31.
123. Уроки Олександра Довженко : сб. ст. / сост. Б. Н. Тарасенко, Н. М. Капельгородская. – К. : Мистецтво, 1982. – 219 с. : ил.
124. Фащенко, В. Кінооповідання і новела Олександра Довженка / В. Фащенко // У глибинах людського буття. Літературознавчі студії / В. Фащенко. – Одеса, 2005. – С. 326-354.

3.3. Естетичні погляди

125. Довженко, О. П. Про красу / О. П. Довженко. – К. : Мистецтво, 1968. – 532 с.
126. Барабаш, Ю. Я. Довженко. Некоторые вопросы эстетики и поэтики / Ю. Я. Барабаш. – М. : Худож. лит., 1968. – 272 с.
127. Барабаш, Ю. Чистое золото правды. О некоторых особенностях эстетики и поэтики А. Довженко / Ю. Барабаш. – М. : Сов. писатель, 1963. – 238 с.
128. Красножан, В. Незабутній, зачарований Довженків світ / В. Красножан, Н. Сисоєва, В. Олійник // Шкільний світ. – 2014. – № 17. – С. 23-30.
129. Новиченко, Л. Естетичні уроки Довженка / Л. Новиченко // Життя як діяння : вибрані статті / Л. Новиченко. – К. : Дніпро, 1974. – С. 339-367.
130. Приходько, І. Рецептивно-естетичний аналіз малої прози О. Довженка / І. Приходько // Укр. мова та літ. – 2013. – № 1-2. – С. 74-78.
131. Хмелюк, М. Про естетичний ідеал Олександра Довженка і Катерини Білокур / М. Хмелюк // Дивослово. – 1997. – № 10. – С. 52-54.

3.4. Письменник та епоха

132. Кожуховська, А. І. Від національного до загальнолюдського : національна гідність у педагогічних поглядах О. П. Довженка / А. І. Кожуховська // Пед. і психологія. – 2009. – № 2. – С. 130-141.
133. Кожуховська, А. І. Проблема формування національної свідомості в педагогічних поглядах Олександра Довженка / А. І. Кожуховська // Освіта і упр. – 2006. – Т. 9, № 3-4. – С. 193-197.
134. Корогодський, Р. Довженко : вчора, сьогодні, завтра в країні національної культури / Р. Корогодський // Дивослово. – 2001. – № 5. – С. 52-58.
135. Корогодський, Р. Довженко в полоні. Письменник та епоха / Р. Корогодський // Укр. мова та літ. – 2000. – Число 43 (203), листопад. – С. 1-2.
136. Куценко, М. Український геній у вигнанні : Олександр Довженко / М. Куценко // Слово і час. – 1997. – № 5-6. – С. 89-93 ; № 7. – С. 81-86.
137. Любоєв, П. «Поєма про море» : Довженкова проза про сталінське спустошення / П. Любоєв // Кіно. Театр. – 2004. – № 5. – С. 15-19.
138. Олександр Довженко вчора і сьогодні. Образ дисидента : зб. матеріалів / упоряд. Є. Сверстюк. – 2-ге вид., випр. і допов. – Луцьк : ВМА «Терен», 2007. – 240 с.
139. Параскевич, П. К. Довженко і Сталін / П. К. Параскевич // День. – 2014. – 7-8 лист. (№ 209-210). – С. 13.
140. Яновська, Л. «За ментальністю Довженко був месією – масштаб його мислення відчував Сталін, тому й загравав з ним» / Л. Яновська // Уряд. кур'єр. – 2014. – 10 верес. – С. 11.

IV. Херсонщина в житті і творчості Олександра Довженка

141. Каляка, М. Довженко Олександр Петрович / М. Каляка // Літературна лоція Херсонщини : довідник : в 2-х т. / ред. Вік-Кошовий. – К. : Просвіта, 2009. – Т. 1 – С. 125.
142. Параскевич, П. К. Херсонщина в житті і творчості О. П. Довженка / П. К. Параскевич // Сторінки літературної Херсонщини / П. К. Параскевич ; упоряд. М. Василенко. – К. : Просвіта, 2008. – С. 22-29.
143. Параскевич, П. К. Херсонщина в житті і творчості О. П. Довженка / П. К. Параскевич // Сторінки літературної Херсонщини / П. К. Параскевич. – К. ; Херсон : ОЛДІ-плюс, 2003. – С. 29-36.
144. Параскевич, П. К. Херсонщина в житті і творчості О. П. Довженка. До 100-ліття Херсонського державного університету / П. К. Параскевич // Статті, тези, есе, інтерв'ю... / П. К. Параскевич ; Херсонський держ. ун-т. – Херсон : ХДУ, 2017. – С. 130-133.
145. Параскевич, П. К. Олександр Довженко про себе і про наш край / П. К. Параскевич // Новий час. – 2010. – 9 груд. (№ 49). – С. 7 ; 16 груд. (№ 50). – С. 7.
146. Параскевич, П. К. Херсонщина в житті і творчості О. П. Довженка / П. К. Параскевич // Всеукраїнська наук.-практ. конф., присвячена 100-річчю від дня народження О. Довженка : тези доп. і повідомлень. – Херсон, 1994. – С. 78-80.
147. Параскевич, П. К. Олесь Гончар і Олександр Довженко (Сторінками щоденникових записів) / П. К. Параскевич // Олесь Гончар і Херсонщина : (статті, роздуми, спогади) / П. К. Параскевич. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. – С. 24-45.
148. Творчість О. П. Довженка і наш край : програма-тези наук. конф. «Культура Херсонщини». – Херсон, 1991. – С. 16.

V. Вивчення творчості О. Довженка в загальноосвітній школі

149. Базиль, Л. Олександр Довженко і нові грані творчого мислення / Л. Базиль // Укр. літ. в ЗОШ. – 2009. – № 11. – С. 37-39.
150. Берковський, В. В. Елементи народознавства у творі О. Довженка «Зачарована Десна» / В. В. Берковський // Відкритий урок. – 2003. – № 11-12. – С. 10-12.
151. Білан, О. Чи може людина врятуватися від смерті? : урок за новелою О. Довженка «Воля до життя» (7 клас) / О. Білан // Укр. мова та літ. – 2005. – Число 19, травень. – С. 7-9.
152. Білоус, І. І. «Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм». Урок прес-конференція за творчістю О. Довженка / І. І. Білоус // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2005. – № 6 (46), лютий. – С. 17-21.
153. Генералова, А. М. «Зачарована Десна» О. Довженка : дитинство у пошуках щастя / А. М. Генералова // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2004. – № 36, грудень. – С. 14-17.
154. Герасименко, В. Реальне та уявне в автобіографічній кіноповісті О. П. Довженка «Зачарована Десна» (6 клас) / В. Герасименко // Укр. мова і літ. в шк. – 2010. – № 5. – С. 23-25.
155. Головецька, Н. «Свята чиста ріка моїх дитячих незабутніх літ і мрій : конспект уроку за уривками з кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна» (6 клас) / Н. Головецька // Укр. літ. в ЗОШ. – 2007. – № 10. – С. 29-31.
156. Голуб, Н. Життя і творчість О. Довженка : урок-гра / Н. Голуб // Укр. мова і літ. в шк. – 1999. – № 1. – С. 34-36.
157. Гриневич, В. Ще раз про «затемнені» сторінки з життя Олександра Довженка / В. Гриневич // Укр. літ. в ЗОШ. – 2008. – № 9. – С. 14-19.

158. Гриневич, В. «Я народився і жив для добра і любові» (матеріали до вивчення «Щоденника» О. П. Довженка) / В. Гриневич // Укр. літ. в ЗОШ. – 2011. – № 9. – С. 17-22.
159. Денисюк, Л. Система нестандартних уроків з вивчення творчості О. Довженка в класах природничого профілю / Л. Денисюк // Укр. літ. в ЗОШ. – 2002. – № 3. – С. 12-18.
160. Деркач, О. Жінка й Україна – величні постаті повісті «Україна в огні» О. П. Довженка / О. Деркач // Укр. мова і літ. в шк. України. – 2014. – № 5. – С. 64-69.
161. Дига, Н. Розвиток пізнавальної активності учнів під час вивчення оповідань О. Довженка (7 клас) / Н. Дига // Укр. літ. в ЗОШ. – 2004. – № 5. – С. 8-11 ; № 12. – С. 39-41.
162. Дончик, В. Коли народу боляче... (про життя і творчість О. Довженка). Нове в програмах і методиці / В. Дончик // Урок української. – 2001. – № 4. – С. 40-45.
163. Друченко, Н. Великий і чарівний світ дитинства (за твором О. Довженка «Зачарована Десна») (6 клас) / Н. Друченко // Укр. мова та літ. – 2009. – Число 14-15, квітень. – С. 14-16.
164. Дятленко, Т. «Благословенна будь, моя незаймана дівице Десно... Віртуальна екскурсія до джерел неперевершеного таланту О. Довженка (11 клас) / Т. Дятленко // Укр. літ. в ЗОШ. – 2008. – № 5. – С. 46-51.
165. Дятленко, Т. Віртуальна екскурсія до джерел таланту Олександра Довженка / Т. Дятленко // Всесвітня літ. та культура. – 2008. – № 4. – С. 30-34.
166. Дятленко, Т. Специфіка аналізу пейзажів у кіноповісті Олександра Довженка «Зачарована Десна» / Т. Дятленко // Укр. літ. в ЗОШ. – 2006. – № 3. – С. 21-26. – Те ж // Всесвітня літ. та культура. – 2010. – № 4. – С. 18-22.

167. Заболотний, В. Він народився і жив для добра і любові (нетрадиційний урок узагальнення знань за творчістю О. Довженка) / В. Заболотний, О. Заболотний // Укр. літ. в ЗОШ. – 2001. – № 3. – С. 13-17.
168. Заїка, О. Пізнай себе. За кіноповістю «Зачарована Десна» та творами Григорія Сковороди (10-й клас) / О. Заїка // Укр. мова та літ. – 2005. – Число 38-39, жовт. – С. 13-17.
169. Зарудня, І. Вивчення оповідань «Воля до життя» О. Довженка та «Любов до життя» Джека Лондона крізь призму навчального діалогу / І. Зарудня // Укр. літ. в ЗОШ. – 2010. – № 5. – С. 21-24.
170. Іваха, Т. «Україна в огні» О. П. Довженка – твір про трагедію українського народу / Т. Іваха // Укр. мова і літ. в шк. – 2001. – № 1. – С. 48-49.
171. Кіноповісті Олександра Довженка («Зачарована Десна» та «Поема про море») // ... І вічна таїна слова. Аналіз великого епічного твору : посіб. для вчителя / відп. ред. В. П. Марко. – К. : Рад. шк., 1990. – С. 94-128.
172. Ковальчук, О. До проблеми глибини естетичного аналізу твору «Зачарована Десна» О. Довженка / О. Ковальчук // Дивослово. – 2002. – № 6. – С. 43-45.
173. Комаренко, Н. «Далекий крик журавлів у тумані» : урок-сповідь про велике кохання (О. Довженко – Варвара Крилова (Довженко) / Н. Комаренко // Укр. мова і літ. в шк. – 2001. – № 5. – С. 39-42.
174. Костишин, Н. До вивчення творчості Олександра Довженка. Урок / Н. Костишин // Укр. мова та літ. – 2007. – Число 37-39, жовт. – С. 45-49.
175. Костюченко, В. Олександр Довженко – великий син українського народу, письменник, публіцист, кіномитець. Літературна вітальня. До 120-річчя від дня народження / В. Костюченко // Укр. мова і літ. в шк. України. – 2014. – № 9. – С. 49-61.

176. Лілік, О. «Людська душа – це чаша для горя» : дослідження внутрішнього світу Олександра Довженка на уроках української літератури / О. Лілік // Укр. літ. в ЗОШ. – 2011. – № 1. – С. 5-8.
177. Логвіненко, Н. «Я вибираю красу...» Вивчення фольклорних джерел творів Олександра Довженка / Н. Логвіненко // Укр. літ. в ЗОШ. – 2006. – № 10. – С. 41-47.
178. Луків, А. Доля народу крізь призму авторського бачення та оцінки Олександра Довженка : урок формування громадянської позиції / А. Луків // Укр. мова й літ. в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – № 2. – С. 87-94.
179. Марусяк, Т. Олександр Довженко : трагічне життя й титанічна праця : урок української літ. (11 клас) / Т. Марусяк // Укр. мова й літ-ра в сучасн. шк. – 2012. – № 6. – С. 56-60.
180. Мегела, А. Осмислення загальнолюдських цінностей у кіноповісті «Україна в огні» : урок-дослідження в 11 кл. / А. Мегела // Дивослово. – 2008. – № 10. – С. 32-34.
181. Місюра, І. Ю. Друга світова війна у долях письменників ХХ ст. Життя і творчість О. Довженка / І. Ю. Місюра // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2008. – № 14. – С. 26-30.
182. Обідченко, О. О. Узагальнення та систематизація знань про творчість О. Довженка / О. О. Обідченко // Все для вчителя. – 2014. – № 10. – С. 100-101.
183. О. Довженко «Україна в огні». Україна під час Другої світової війни (1939-1945) : бінарний урок з укр. літ., історії України та спецкурсу «Історія рідного краю» (11 клас) // Історія України. – 2007. – № 38. – С. 17-19.
184. Озерна, З. С. Тести за творами Олександра Довженка / З. С. Озерна // Все для вчителя. – 2005. – № 17-18. – С. 44-45.

185. Пасісниченко, Г. Міфопоетичне мислення і художня творчість Олександра Довженка / Г. Пасісниченко // Укр. мова і літ. в шк. – 2007. – № 4. – С. 53-60.
186. Подранецька, Н. Урок української літератури «Я народився і жив для добра і любові» (життєвий і творчий шлях Олександра Довженка) / Н. Подранецька // Укр. мова і літ. в шк. – 2007. – № 1. – С. 31-35.
187. Привалова, С. Вивчення мови кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна» на уроці української літератури в 11 класі / С. Привалова // Укр. мова і літ. в шк. – 2005. – С. 21-24.
188. Привалова, С. Фразеологізми як лексико-семантичні особливості художньої мови твору (на матеріалі кіноповісті «Україна в огні» О. Довженка) / С. Привалова // Укр. мова і літ. в шк. – 2006. – № 1. – С. 27-30.
189. Пригоровська, Л. О. П. Довженко і Греція : витоки духовного зближення / Л. Пригоровська, В. Пригоровський // Укр. мова і літ. в шк. – 2005. – № 1. – С. 52-55.
190. Пультер, С. О. Вивчення творчості О. Довженка в школі : посіб. для вчителя / С. О. Пультер. – К. : Рад. шк., 1970. – 160 с.
191. Решодько, Л. Експресія думки, образу, деталі в «Зачарованій Десні» О. Довженка та картинах М. Приймаченко (11 клас) / Л. Решодько // Дивослово. – 2012. – № 1. – С. 16-19.
192. Романишина, Н. Вивчення малої прози Олександра Довженка на базі теоретико-літерознавчої рефлексії / Н. Романишина // Укр мова і літ. в шк. – 2010. – № 2. – С. 42-46.
193. Русанова, О. О. Довженко. Кіноповість «Україна в огні» – твір про трагедію народу (11 клас) / О. Русанова // Укр. мова та літ. – 2010. – Число 41-42. – С. 15-20.
194. Северин, Т. О. Співець краси природи і людини / Т. О. Северин // Все для вчителя. – 2007. – № 4. – С. 31-32.

195. Ситченко, А. «Я жив для добра і любові». Вивчення повісті О. Довженка «Зачарована Десна» (6 клас) / А. Ситченко // Укр. літ. в ЗОШ. – 2009. – № 6. – С. 16-19.
196. Сокур, А. Світ дитинства у «Зачарованій Десні» Олександра Довженка (6 клас) / А. Сокур // Укр. літ. в ЗОШ. – 2008. – № 10. – С. 37-39.
197. Татарчук, Л. «Україна в огні» – твір про трагедію українського народу : урок з використанням інноваційних технологій (11 клас) / Л. Татарчук // Укр. мова та літ. – 2010. – Число 41-42. – С. 27-30.
198. Фенцик, О. Аспекти аналізу мовної специфіки епічного твору (на матеріалі творів О. Довженка) / О. Фенцик // Укр. мова і літ. в шк. – 2014. – № 7. – С. 37-41.
199. Харун, В. Ревізійна модель війни (Україна в огні «Олександра Довженка») / В. Харун // Дивослово. – 2011. – № 5. – С. 45-50.
200. Цінько, С. Подорож у світ Олександра Довженка (урок укр. літ. у 6 кл.) / С. Цінько, О. Ковальова // Укр. мова і літ. в шк. – 2010. – № 2. – С. 23-27.
201. Чабан, Н. І. Краєзнавчі матеріали до уроку за творчістю Олександра Довженка / Н. І. Чабан // Літературне краєзнавство на уроках укр. літ. у 11 класі середньої школи : метод. рек. та розробки уроків / Н. І. Чабан. – Херсон : Традиція, 1993. – С. 18-21.
202. Чабан, Н. І. Херсонщина у житті та творчості Олександра Довженка : урок екологічного виховання / Н. І. Чабан // Літературне краєзнавство на уроках укр. літ. у 11 класі середньої школи : метод. рек. та розробки уроків / Н. І. Чабан. – Херсон : Традиція, 1993. – С. 21-25.
203. Чумак, Т. Духовні орієнтири творчості Олександра Довженка / Т. Чумак // Укр. мова і літ. в шк. – 2008. – № 3. – С. 53-58.
204. Чухряєва, В. Олександр Довженко. Оповідання «Ніч перед боєм» – твір про героїзм, самовідданість, патріотичні почуття українців, проявлені

- під час воєнного лихоліття / В. Чухряєва // Укр. мова і літ. в шк. України. – 2017. – № 10. – С. 37-40.
205. Чучман, М. В. Кіноповість Олександра Довженка «Україна в огні» : модель-проект уроку в 11 класі / М. В. Чучман // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2009. – Травень (№ 13). – С. 15-18.
206. Шевченко, З. «Україна в огні» Олександра Довженка в 11 класі / З. Шевченко // Укр. літ. в ЗОШ. – 2000. – № 4. – С. 18-23.
207. Штанько, Л. Патріотична тематика та героїчний пафос у творчості Олександра Довженка воєнного періоду : урок / Л. Штанько // Джерела. – 2017. – 30 квіт. (№ 8). – С. 5-7.
208. «Щоденник» О. Довженка – документ доби (11 клас) // Укр. мова та літ. – 2010. – Число 41-42. – С. 20-24.

Іменний покажчик

Бабишкін О.К. – 105
Бажан М. П. – 1, 55
Базиль Л. – 149
Балла О. – 24
Барабаш Ю. Я. – 3, 126, 127
Безручко О. – 23
Берковський В.В. – 150
Білан О. – 151
Білодід І.К. – 106
Білоус І.І. – 152
Бойченко В. – 73
Братан М. – 74
Буряк Б. С. – 32
Вакуленко Д.Т. – 33
Василенко М. (упоряд.) – 142
Вдовенко Л. – 107
Вишня О. – 56
Вік-Кошовий (ред.) – 124
Вінграновський М. – 75
Власенко С. – 92
Волинський К. – 1, 3, 4, 25, 33
Генералова А.М. – 153
Герасименко В. – 154
Головецька Н. – 155
Голуб Н. – 156
Гончак О. – 27
Гончар О. – 1, 58
Гореліков М. – 42

Гриневич В. – 28, 157, 158
Грищенко О. С. – 57, 108
Гундорова Т. – 109
Гунько О. – 76
Денисюк Л. – 159
Дерев'янка Т. П.(упоряд.) – 1, 93
Деркач О. – 160
Дига Н. – 161
Довженко О. П. – 1-22, 29, 125
Дончик В.Г. – 33, 34, 162
Друченко Н. – 163
Дятленко Т. – 164, 165, 166
Жадан Л. – 94
Жиронкіна Ю.В. (ред.) – 30
Заболотний В. – 167
Загороднюк В.Г. – 77, 95
Загребельний А. П. (ред.) – 3, 60
Заїка О. – 168
Зарічна Л. (ред.) – 42
Зарудня І. – 169
Засенко О. – 61
Іваха Т. – 170
Ілляшенко В. – 96
Каляка М. – 141
Капельгородська Н.М. – 123
Клімчук А. – 97
Кобилецький Ю. С. – 62
Коваленко М. – 8
Коваль Н. – 35

Коваль В.К. – 40
Ковальчук О. – 172
Ковальова О. – 200
Ковтуненко А.О. – 32
Кожукало Н.В. – 36
Кожуховська А.І. – 132, 133
Комаренко Н. – 173
Корнієнко І.С. – 98
Корогодський Р. М. (упоряд.) – 11, 134, 135
Корсунська Б.Л. – 32
Костишин Н. – 174
Костюченко В. – 175
Кочерган Ю. Ф. – 110
Красножан В. – 128
Крижанівський С.А. – 46, 99
Кузьменко Т. – 78
Кутковець К.Т. – 9
Куценко М.– 139
Кушнеренко М. – 41
Лавріненко Ю. – 37
Левада О. – 63
Лілік О. – 176
Лісова О. – 38
Литвиненко Г. – 111
Логвіненко Н. – 177
Луків А. – 178
Любоев П. – 137
Малишко А. – 79
Марко В.П. (відп. ред.) – 171

Марусяк Т. – 179
Марьямов А. – 89
Мегела А. – 180
Медвідь Н. – 112
Микитенко І. – 64
Місюра І.Ю. – 181
Мороз А.Т. (ред.) – 25
Науменко Н. – 113
Немченко І. – 41 - 80
Нікітіна А.В. – 36
Новиченко Л. М. (ред.) – 1, 33, 67,129
Обідченко О.О. – 182
Оборин Л. – 39
Озерна З.С. – 184
Олійник В. – 128
Оліфіренко В.В. – 30
Оліфіренко Л. В. – 30
Оліфіренко С.М. – 30
Онищенко О.І. – 114
Павловська В.П. – 40
Пажитнова Л.И – 59
Панч П. – 65
Параскевич П. К. – 42, 139, 142 - 147
Пасісниченко Г. – 185
Пашкова О. – 115
Перцов В.О. – 66
Підсуха О.М. – 8
Плачинда С. П. – 43, 90
Подранецька Н. – 186

Поляруш О. Е. – 117, 118
Привалова С. – 187, 188
Пригородська Л.В. – 119, 189
Пригородський В. – 45, 189
Приходько І. – 116, 130
Пультер С.О – 190
Рачук І.А. – 100
Рева Н.М. – 46
Рева Г.С. – 46
Решодько Л. – 191
Рильський М.Т. – 68, 81, 82, 83
Рудкевич І. – 120
Романишина Н. – 192
Русанова О. – 193
Рутковський О. – 47
Савич І. – 84
Сверстюк Є. (упоряд.) – 138
Северин Т.О. – 194
Семенчук І.П. – 69, 48, 49
Сиводід О.М. – 101
Сидоренко Т. – 121
Сингаївський М. – 85
Сисоєва Н. – 128
Ситченко А. – 195
Смолич Ю. – 70
Снігач А. – 42
Сняданко О. – 102
Соболев Р. – 91
Сокур А. – 196

Солнцева Ю. І.(упоряд.) – 1, 2, 3, 4, 29, 59, 90
Стельмах М. – 86
Стецько Я. – 122
Сурков А.А. (гл. ред.) –31
Тарасенко Б.М.(ред.) – 50, 123
Татарчук Л. – 197
Тичина П. – 71
Топачевський А. – 51
Фащенко В. – 124
Федоренко Є. (упоряд.) – 37
Фенцик О. – 198
Фількевич Г. – 52
Харун В. – 199
Хмелюк М. – 131
Хомич В. – 121
Цінько С. – 200
Чабан Н.І. – 201, 202
Чепелик В. – 103
Чумак Т. – 203, 205
Чухряєва В. – 204
Чучман М.В. – 203, 205
Шарварок О. – 53
Шевченко З. – 206
Шевчук В.О. – 11
Шлапак Д.Я. – 54
Штанько Л. – 207
Ющенко О. – 72, 87, 88
Яновська Л. – 140
Яременко В. (упоряд.) – 37.

ФОТОВИСТАВКА «ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО»

ТВОРЧИСТЬ О. П. ДОВЖЕНКА — ВЕЛИКОГО МИТЦЯ НАШОЇ СУЧАСНОСТІ — ВІДОМА НЕ ЛИШЕ В НАШІЙ КРАЇНІ, А Й ДАЛЕКО ЗА ЇЇ МЕЖАМИ. У своїх сценаріях і фільмах, нарисах і повістках він намалював широку картинку життя, освіяного світлом революційних ідей, напоєного поетичною красою і народною мудрістю. Дедалі більше вкладається творчість митця, з титом монографій та спогадів про нього. «Олександр Довженко» — так називається фотовиставка, що її випустила фабрика

«Укррекламфільм». Складається вона майже з трьох десятків фотографій, кожна з яких послідовно висвітлює творчий шлях художника, розповідає про його фільми, наводить найцікавіші Довженкові думки. Виставка зміщує таким висловлювання про О. П. Довженка видатних письменників, митців і кінокритиків та фотографії, на яких зображено великого режисера в колі кінематографістів. Нове фотовидання незабаром надійде до кіномережі республіки.

Е. ЛІСОВА.

Мал. О. П. Довженка до кінофільма «Арсенал» і «Щоост».

« Приберіть тепер усі п'ятаки відних прап. Золните тільки чисте золотого правди.
 « Фільм «Арсенал» був великою подією в моєму житті. Я виріс у ньому як політпрацівник і порозумнішав.

O. Dovzhenko

ОЛЕКСАНДРОВІ
 ДОВЖЕНКУ

Наш чорний хліб — навіл в трозюю
 І відним відблиском пожеж;
 Земля не знала супкоюю,
 І небо — теж, і слово — теж!

Тому й стає митець в дозорі
 На рубежах добра і зла,
 Щоб не паршу, а свіжі зорі
 В очах людина пронесла!

Дивись, адивляйся в Довженка очі
 І злами віку на чолі,
 Де прокляли думки пророчі
 Карбами духу і землі!

МИХАЙЛО
 СТЕЛЬМАХ,

Герой
 Соціалістичної
 Праці,
 лауреат
 Ленінської та
 Державної
 премій СРСР

« Не знаю я народу, да й нема такого другого народу
 нині на землі, щоб так багато створив, таку велику данину
 приніс всьому людству, як наш радянський народ,
 здобувши скарби під прапором Леніна у великих трудах,
 у небачених битвах, у проявах велетенських духовних
 і фізичних сил, у щедрості, в зготовності віддати,
 в умінні оддавати, в героїстичній оддаванні і творення.

« Життя таке коротке.
 Поспішайте творити
 добро.

O. Dovzhenko

«Звенигорі» Олександра Довженка – 85 років

Поліна Скляр-Отава – Оксана

Микола Надемський – Вічний Дід

Георгій Астаф'єв – вождь скіфів

Поліна Скляр-Отава – Роксана

Кадр з фільму «Звенигора»

Микола Надемський – Вічний Дід,
Лесь Подорожний – Павло

Поліна Скляр-Отава – Роксана

Леонід Барбе – ченець

Ілюстрації з книги Р. Соболева «Александр Довженко»

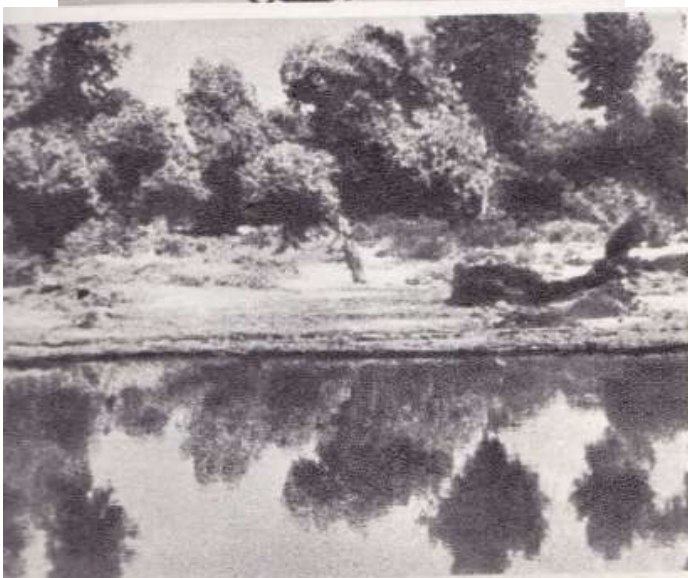
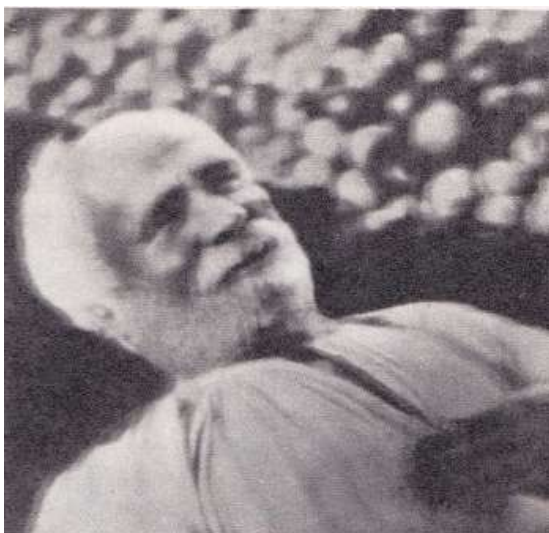
Сашко. Автопортрет

Дом, где родился А. Довженко

А. Довженко. 1942 г.

«Земля»

«Иван»

«Щорс»

А. Довженко. 1942 г.

«Битва за Советскую Украину»

А. Довженко и Ю. Солнцева